

AZ EGY HÓNAPOS FORRADALOM ELSŐ NAPJAI

Bátyai Jenő 56-os naplója

Interjú helyett 1991 őszén kölcsönadta Bátjai Jenő helytörténész az 1956-ban írt Naplóját. Az 50 évvel ezelőtti forradalom napjairól szóló följegyzésekből 1991-ben részeket közöltünk. Most teljes terjedelmében közre adjuk az akkor ötödéves szegedi vegyésznek az október 16. és 22. közötti szegedi napokról szóló észrevételeit.

„OKTÓBER 16., KEDD

Ma délben a menzára menet óriási plakát hirdeti, hogy ma este 6 órakor az auditorium maximumban diákgyűlés. (Nekem már nem volt váratlan, ugyanis előbb már értesültem erről.)

A terem zsúfolásig megtelt hallgatókkal. Mindenki igen érdeklődően és aktívan vett részt a gyűlésen. A felszólalások egyre inkább igazolják, hogy a társadalom terhes az elmúlt 12 év hibáitól. A gyűlés egyre viharosabb, mindenki el akarja mondani a maga, de még inkább népünk igazát. A felszólalásokból kitűnik, hogy a szegedi egyetemi ifjúság egy új, egészséges szervezetet akar létrehozni, a MEFESZ-t.

A hozzászólásokból kikristályosodik a MEFESZ 12 pontos követelése, mely a következő:

- 1.) A halálbüntetést töröljék el Magyarországon.
- 2.) Rákosi Mátyást vonják felelősségre, és Farkasék tárgyalása nyilvános legyen.
- 3.) Nagy Imrét helyezték vissza a minisztertanácsba.
- 4.) Hívják vissza a rossz párt és állami vezetőket.
- 5.) Adják vissza az egyetemnek szuverén jogát.
- 6.) Szüntessék meg a káderezt.
- 7.) Szüntessék meg a mamut fizetéseket és rendezzék az alacsony fizetéseket.
- 8.) Semleges béke-politikát akarunk.
- 9.) Új, demokratikus alapon lezajló választásokat.
- 11.) Az idegen csapatokat vigyék ki Magyarországról.
- 12.) Szólás és lelkiismereti szabadságot.

További követelés: március 15. és október 6. legyen nemzeti ünnep.

A gyűlés kérte a jelenlévő sajtó képviselőjét, hogy ennek a követelésnek adjon hangot a Délmagyarország hasábjain.

További, a 12 pontba nem foglalt követelések az orosz nyelvet, a marxizmust tegyék

fakultatívá és a katonai órák számát csökkentsék.

A továbbiakban megállapodott a gyűlés, hogy másnap megválasztják a karonkénti MEFESZ küldötteket.

A gyűlésen jelen voltak a városunkban tartózkodó lengyel egyetemisták is, akik mindenben igen szimpatizáltak a forró hangú, de ugyanakkor józanul gondolkodó szegedi egyetemistákkal.

A gyűlésen jelen volt a szegedi egyetem képviselője is, Karácsonyi Béla, akit kért a gyűlés, hogy az elkövetkező országgyűlésen adjon hangot a követeléseinek.

A gyűlés megállapodott abban, hogy a következő gyűlés szombaton lesz, amikor meglesz a MEFESZ célkitűzése, programja és irányelvei.

Természetesen voltak jelen DISZ vezetőségi tagok is, akik között voltak olyanok, kik próbálták az ifjúságot lefegyverezni.

A gyűlés a késő esti órákban, a Himnusz eléneklésével ért véget.

OKTÓBER 17., SZERDA

A tegnapi gyűlésen történt megállapodás szerint a jogászok délelőtt megtartják a küldöttválasztó gyűlést. Nagy meglepetésre ma megérkezik Réktony Albert. Először Baróti rektorral érkezett, majd részt vesz a jogászok gyűlésén, ahol bejelentette, hogy az orosz nyelv fakultatív és a marxizmus, valamint a katonai ügyben is fog intézkedni. Kónya Albert értékesnek tartja az egyetemisták hangját, de ugyanakkor óvja az ifjúságot a „forrófejűségtől”.

OKTÓBER 18., CSÜTÖRTÖK

Délután a Bolyai Intézet nagytermében zajlott le a TTK diákparlament. A gyűlés elég optimista hangú, és saját ügygel foglalkozó volt: Moravcsik Ernő barátommal igyekeztünk az október 16-i hangulatnak hangot adni. Megállapításom azonban az, hogy a gyűlés elég lapos volt.

Füzet

Naplót kell írni, mert – a jezsuita gimnáziumban megtanulta – az ember által tapasztaltakból áll össze a történelem – magyarázta 1991-ben Bátjai Jenő, végzős vegyészhallgatóként miért rögzítette egy iskolai füzetbe az 1956. októberi és novemberi napokban történeteket. (A napló Bátjai Jenő felesége, Bátjai Gitta tulajdonában található. Az özeveggy hozzájárult az 1956-os visszaemlékezés teljes terjedelmében való közléséhez Újszászi Ilona A szabadság pillangója – 1956 Szegeden, az egyetemen című kötetében.)

OKTÓBER 19., PÉNTEK

A szabad vitafórumok terén Szeged értelmisége elég lemaradt. Ma azonban a központi egyetem Auditorium Maximumában tartották meg az első szegedi vitafórumot, a József Attila kört. A kör az értelmiség problémáival foglalkozott. Bevezető beszédet Osváth aspiráns tartott. Jelen voltak a pesti Petőfi kör küldöttei is. (Hege-dús is, akit azonban az egyik felszólaló lekényszerített az előző pódiumról.) A gyűlésen jelen voltak orvosok, szinészek, mérnökök, egyetemi hallgatók.

Több hozzászóló igen értékesen látja a pillanatnyi helyzetképet. Egy tanító: a nevelés problémáiról. Egy újságíró: új újságról, ő mondja: igenis 3. Rákosi-pert akarunk. A József Attila kör több igen értékes problémáról tárgyalt.

OKTÓBER 20., SZOMBAT

Az október 16-i gyűlés értelmében ma a második MEFESZ-gyűlés, ahol véglegesen kimondatott az új ifjúsági szervezet a MEFESZ. A gyűlés továbbra is igen heves hangulatú, továbbra is a forradalmi ifjúság gyűlése volt. A gyűlést állandóan félbeszakították az ország más egyeteméről érkezett szimpatizáns táviratok. A távirat szövegekből mind az volt olvasható, hogy egyetemen az egyetemi fiatalokkal és csatlakoznak a szegedi egyetemistákhoz.

A gyűlés elhatározza, hogy MEFESZ küldöttek fognak utazni az ország más egyetemi városába, és ott megszervezik a MEFESZ-t.

Az új ifjúsági szervezet, mely új, tiszta szervezet, új forradalmi feladatokra vár.

A gyűlésen jelen volt a sajtó (Délmagyar, Hírlap) és a rádió képviselői is. Ők is szóltak az ifjúsághoz. A gyűlés este 8 óra körül a Himnusz hangjaival ért véget.

Ui.: Ma Kertész Lajos báccsival, az egyetem volt karnagyával beszélgettem napjaink eseményeiről.

OKTÓBER 21., VASÁRNAP

Nyugodt októberi vasárnap. Gyönyörű napsütés. A mai Szabad Ifjúság hasábjain olvashatók a Budapesti Műszaki Egyetem fiainak követelése. Továbbá azt is közléseket, hogy ha nem valósítják meg követeléseiket, úgy kimennek az utcára. A szerkesztőség figyelmezteti az ifjúságot, hogy óvakodjanak az utcától. Ma került kezembe a tegnapi Szabad Ifjúság száma, amely a szegedi egyetemistákat forrófejűeknek, meggondolatlanoknak nevezi. Ez igen nagy melléfogás a cikkíró részéről, mert az egyetemi ifjúság józan és nem csak maga, hanem az egész népünk igazságáért halatja tiszta, forradalmi hangját.

OKTÓBER 22., HÉTFŐ

Viszonylag rend Szegeden. Várjuk az újabb eseményeket és tartjuk magunkat a forradalmi alapon...”

Pajkó Péter túlélte a sortüzet

A Széchenyi téri tüntetésen velem volt, a vérem szentelte meg ezt az 56-os zászlót – mutatja Pajkó Péter FOTÓ: FRANK YWETTE

A szegedi Fekete Ház 1956-os kiállítására különleges emléket vitt Pajkó Péter. Az október 26-i Takaréktár utcai tüntetésen vett részt egy zászlóval. A szegedi sortüzetben, amelyben Schwartz Lajos halálos lövést kapott, ő volt a második legsúlyosabb sérült. A zászlóját, ha véresen is, megőrizte, és most a múzeumnak ajándékozta.

– Hallottunk az egyetemisták mozgolódásáról, és nálunk, az újszegedi szövőipari vállalatnál is szervezkedni kezdtek a másképp gondolkodók. 1956. október 25-én csütörtökön elmentünk és leszedtük a csillagot a nagyalomlás, aztán a posta épületéről és a szovjet emlékműről – idézte fel a történeteket a most hetvenhárom éves Pajkó Péter. – Este tíz óra is elmúlt, mire hazértem. Kaptam a fejemre a frissen választott feleségemtől, úgyhogy gyorsan le is feküdtem aludni. Másnap reggel dolgoztunk is, nem is, mert már készülődtünk a délelőtti tízre meghirdetett Széchenyi téri tüntetésre. Vittem magammal egy kis zászlót.

Újszegeden csatlakozott a szövökhöz a ládagyár és a mezőgazdasági kutatóintézet, de a hídnál már nem akarták átengedni őket. A maroknyi katonák végül belátta, hogy ezt a tömeget nem tudja feltartóztatni. A Híd utcán kordon állt újjuk. Lementek a Stefániára, el a pártház előtt, és a Kazinczy utcán kanyarodtak vissza a Takaréktár utcára. A tér felőli végén is állt már a kordon, a takarékpénztár és a gyógyszerár között. A jobb oldalon álltak a szegedi kenderesek, köztük Schwartz Lajos is, akit Pajkó Péter látásból ismert. A bal oldalt szinte üresen hagyták, oda befértek, és egészen a kordonig előrementek. Elénekeltek a Himnuszt, aztán valaki az egyetemről alkudozni kezdett a parancsnokkal, hogy engedjék be őket a tere. Az mereven elzárkózott, hiába hivatkoztak arra, hogy rosszul járt a tiszt, aki pár nappal azelőtt motorkegypárral behajtott az összegyűlt tömegbe. Úgy álltak rajta bosszút a tüntetők, hogy leszaggatták a váll-lapját, és bevitték a városházi ávosokhoz.

– A hátul állók bátrak voltak, rátoltak bennünket a kordonra. Ezt látva a pénztár felől álló tiszt, gondolom, azt sügghatta a katonáinak, hogy tü-

Véres zászló

Pajkó Péter fél évszázadon át őrizte fiókja mélyén a vérellel szentelt zászlót. Lapunkban olvasta a múzeum felhívását, és úgy döntött, odaadja kincsét az 1956-os emlékkiállításra. A lobogó is látható a Fekete Ház tárlatán – január 28-áig.

zeljenek – mesélte Pajkó Péter. – Pár másodperc múlva leadták az első sorozatot figyelmeztetésül, a fák ágaira. Erre én, nem szégyellem, megfordultam, és próbáltam kiverekedni magam az első sorból. Hátul nem hallhatták, mi történt, mert változatlanul nyomtam. Akkor, ahogy én is tanultam a katonaságnál a tömegszelést, a szélsők kezébe lóttak. Schwartz Lajos egy ilyen golyó sebezte halálra, egy meg engem talált el. Áramütést éreztem az oldalamban, elestem. Az üzemi könyvtárosunk hajolt le meg nézni, mi történt. Mondtam, hogy meglóttak. Erre ő felhúzott, felvett a vállára, és felcipelte a fodrászat oldalában lakó Szabó Magdolna orvosnőhöz. Még hallottam, amint az azt mondja: elvérzik ez a fiatalember. Vértárcsillapítót nyomott belém, mentőt hívtak. A kettes kórházba vittek, a zászlót mellém tették. Vadász főorvos úr mentette meg az életemet. Áprilisig feküdtem bent.

Pajkó Pétert bántódás később nem érte, bár ebben a gyár igazgatójának is szerepe volt, akivel együtt focizott az üzemi csapatban. Futballkarrierje kettétört, és ha nehezebb esik is a mozgás, de a sortüzet túlélte. Schwartzról ismeri a legendát, mely szerint ő elvérzett, amikor hordágyon elcipelték az Ady térre. Pajkó Péter úgy tudja, halálos sebet kapott.

D. T.

A MEFESZ nagygyűlése 1956 októberében, a szegedi egyetem auditorium maximumában

FOTÓ: MÓRA FERENC MÚZEUM GYŰJTEMÉNYE